

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΡΟΔΙΟΥ
ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΩΝ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ, ΣΧΟΛΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΑΡΟΣ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ 2004

Ἄρχίζοντας ἀπὸ σένα, Φοῖβε, τὶς ἔνδοξες πράξεις παλαιῶν ἡρώων
θέλω νὰ θυμηθῶ πὺ ἀπὸ τὸ στόμιο τοῦ Πόντου καὶ ἀνάμεσα ἀπ'
τοὺς Μαύρους βράχους ὁδήγησαν τὴν καλοφτιαγμένη Ἄργω
γιὰ τὸ χρυσόμαλλο δέρας μὲ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ Πελία.

- 5 Παιτὶ τέτοιος ἦταν ὁ χρησμὸς πὺ ἄκουσε ὁ Πελίας, ὅτι τὸν περιμένει
μοῖρα σκληρὴ, ὅτι θὰ σκοτωθεῖ μὲ προτροπὴ τοῦ ἀνδρα ἐκείνου ἀπ' τὸ
λαὸ πὺ θὰ ἔβλεπε μονοσάνδαλο. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο χρόνο
ὁ Ἰάσοντας, σύμφωνα μὲ τὸ χρησμὸ σου, περνώντας πεζὸς τὸ ρεῦμα
τοῦ ὄρμητικοῦ Ἀναύρου, ἔσωσε τὸ ἓνα τοῦ πέδιλο ἀπὸ τὴ λάσπη,
10 μὰ τ' ἄλλο τ' ἄφησε κάτω στὸ βυθὸ κρατημένο
ἀπὸ τὰ φουσκωμένα τὰ νερά. Καὶ ἀμέσως ἦλθε στὸν Πελία
γιὰ νὰ λάβει μέρος στὸ συμπόσιο, πὺ ἐκεῖνος πρόσφερε
στὸν Ποσειδῶνα τὸν πατέρα του καὶ στοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλους,
τὴν Ἥρα ὅμως δὲν τιμοῦσε τὴν Πελασγικὴ.
15 Μόλις τὸν εἶδε πονηρεύτηκε καὶ ἐπινοεῖ ἀγώνισμα γι' αὐτόν,
θαλασσινὸ γεμάτο βάσανα ταξίδι, γιὰ νὰ χαθεῖ γυρίζοντας
στὶς θάλασσες καὶ ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπους ξένους.

Τὸ πλοῖο, λοιπὸν, λέγεται ἀκόμη ἀπ' τοὺς παλιοὺς
τοὺς ποιητὲς μὲ συμβουλὲς τῆς Ἀθηνᾶς πὺς τῶφτιαξε ὁ Ἄργος.

- 20 Μὰ τώρα ἐγὼ θὰ διηγηθῶ τὴ γενιὰ καὶ τὸ ὄνομα τῶν παλληκαριῶν
καὶ τὸ μακρινὸ θαλασσινὸ ταξίδι καὶ ὅσα ἔπραξαν στὴν περιπλάνησή
τους· καὶ οἱ Μοῦσες ἄς εἶναι στὸ τραγούδι μου βοηθοί.

Πρῶτα λοιπὸν γιὰ τὸν Ὀρφέα ἄς ποῦμε, πὺ κάποτε ἡ ἴδια
ἡ Καλλιόπη, ἀφοῦ κοιμήθηκε, ὅπως λένε, μὲ τὸν Θράκα

- 25 Οἷαγρο στὴν Πιμπλιάδα κορυφὴ κοντὰ τὸν γέννησε.
Διηγοῦνται, λοιπὸν, πὺς αὐτὸς τοὺς τραχεῖς βράχους στὰ βουνὰ μά-
γευε μὲ τὴν ἀρμονία τῶν τραγουδιῶν του καὶ τῶν ποταμῶν τὰ ρέματα.
Καὶ οἱ ἄγριες βελανιδιές, πειστήρια τοῦ τραγουδιοῦ ἐκείνου,
στῆς Θράκης τὴν ἀκρογιαλιά, στὴν Ζώνη στέκονται ἀκόμη φουντωτὲς
30 σὲ πυκνὲς σειρές, κεῖνες πὺ αὐτὸς λίγο πῶ πρὶν
μὲ τὴ λύρα του μαγεμένες ἔφερε ἀπὸ τὴν Πιερία.
Αὐτὸν λοιπὸν τὸν Ὀρφέα, τὸ βασιλιὰ τῆς Βιστωνίδας Πιερίας,
δέχτηκε ὁ γιὸς τοῦ Αἴσωνα στοὺς κόπους τοῦ ἀρωγό,
ὑπακούοντας στὶς συμβουλὲς τοῦ Χείρωνα.

480 με τὰ ὁποῖα κάθε ἄντρας θὰ ἐνθάρρυνε τὸ φίλο του, μὰ ἐσὺ μίλησες
ἐντελῶς ὑβριστικά. Τέτοια λόγια λένε πῶς ἐκστόμισαν κάποτε
πρὸς τοὺς μακάριους θεοὺς οἱ γιοὶ τοῦ Ἄλωεα, πού
οὔτε τόσο δὰ δὲν φτάνεις στὴν ἀνδρεία· ὅμως κι οἱ δυὸ χαθήκανε
ἀπ' τοῦ Ἀπόλλωνα τὰ γοργὰ βέλη κι ἄς ἦτανε γενναῖοι».

485 Ἔτσι μίλησε· καὶ δυνατὰ γέλασε ὁ Ἴδας ὁ γιὸς τοῦ Ἀφαρέα
καὶ λοξοκοιτάζοντάς τον τοῦ ἀπάντησε χλευαστικά:

«Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ τώρα μ' αὐτές σου τίς μαντεῖες προφήτευσέ,
ἂν καὶ σὲ μένα τέτοιο τέλος οἱ θεοὶ ἔχουν προκαθορίσει,
ὅπως στοὺς Ἄλωάδες ἐτοίμασε ὁ πατέρας σου·

490 σκέψου ὅμως, πῶς ἀπ' τὰ χέρια μου γερὸς θὲ νὰ ξεφύγεις,
ἂν συλληφθεῖς ἐπιπόλαια νὰ προφητεύεις».

Ὅργιζόταν καθὼς τὸν ἔβριζε· καὶ πιὸ μακριὰ θὰ πήγαινε
ἢ διαμάχη, ἂν τοὺς ἀντιπάλους μὲ φωνές οἱ σύντροφοι
κι ὁ ἴδιος ὁ γιὸς τοῦ Αἴσονα δὲν ἐμπόδιζαν· κι ὁ Ὅρφεας

495 σηκώνοντας μὲ τ' ἀριστερό του χέρι τὴν κιθάρα δοκίμαζε τραγούδι.

Τραγουδοῦσε πῶς ἡ γῆ κι ὁ οὐρανὸς κι ἡ θάλασσα,
ἄλλοτε μεταξύ τους συναρμοσμένα, ἀπ' τὴν ὀλέθρια φιλονικία
ξεχώρισαν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο,

καὶ πῶς σημεῖο σταθερὸ τὰ ἄστρα κι οἱ τροχιές τοῦ ἡλίου

500 καὶ τῆς σελήνης πάντα ἔχουν στὸν αἰθέρα,
πῶς ὑψωθῆκαν τὰ βουνά, πῶς τὰ βουερά ποτάμια μὲ τίς Νύμφες
καὶ πῶς γεννήθηκαν ὅλα τῆς γῆς τὰ ζῶα.

Καὶ τραγουδοῦσε ἀκόμα πῶς στὴν ἀρχὴ ὁ Ὀφίων κι ἡ Εὐρυνόμη,
ἡ κόρη τοῦ Ὁκεανοῦ, βασίλευαν στὸ χιονισμένο Ὀλυμπο,

505 καὶ πῶς νικημένοι ἀπ' τὴ δύναμη τῶν χειρῶν
ἐκεῖνος παραχώρησε τὴν ἐξουσία στὸν Κρόνο κι ἐκείνη
στὴ Ρέα κι ἔπесαν στὰ κύματα τοῦ Ὁκεανοῦ.

Αὐτοὶ λοιπὸν βασίλευαν ἄλλοτε στοὺς μακάριους θεοὺς Τιτάνες,
ὅσο χρόνο ἀκόμα ὁ Δίας ἦταν παιδὶ μὲ νηπιακὴ σκέψη
καὶ ἀνατρεφόταν μὲς στὸ Δικταῖο ἄντρο,

510 ὅταν ἀκόμα τὰ παιδιὰ τῆς γῆς, οἱ Κύκλωπες, δὲν τὸν εἶχανε ὀπλίσει
μὲ κεραινό, βροντὴ καὶ ἀστραπή, πού στὸν Δία χαρίζουν δόξα.

Αὐτὰ εἶπε καὶ τὴν κιθάρα σταμάτησε μαζί με τὸ θεϊκὸ τραγούδι.
 Ἐκεῖνοι ὅμως ἀχόρταγα, ἂν κι εἶχε σταματήσει, πρόβαλλαν ἀκόμη
 τὰ κεφάλια τους ὅλοι μαζί με τεντωμένα αὐτιά, ἀκίνητοι
 515 ἀπὸ τὴ γοητεία· τέτοια τέρψη τοῦ τραγουδιοῦ μέσα τους ἄφησε.
 Κι ὕστερα ἀπὸ λίγο, ἀφοῦ ἀνέμειξαν τὶς σπονδὲς γιὰ τὸ Δία,
 κατὰ τὸ ἔθιμο, ὄρθιοι πάνω στὶς γλῶσσες ποὺ καιγόντουσαν
 τὶς ἔχυναν καὶ στὸ σκοτάδι πιά θυμήθηκαν τὸν ὕπνο.

Ἄλλ' ὅταν ἡ φωτοβόλος Αὐγὴ μετὰ τὰ λαμπρὰ τῆς μάτια ἀντίκρουσε
 520 τοῦ Πηλίου τὶς ψηλὲς κορφὲς κι οἱ ἤσυχες ἀκτὲς
 πλημμύριζαν καθὼς ἀπὸ τὸν ἄνεμο ἡ θάλασσα τινάζοταν,
 τότε ἀκριβῶς ὁ Τίφυς ξύπνησε κι ἀμέσως τοὺς συντρόφους
 παρακίνησε στὸ πλοῖο νὰ ἀνέβουν καὶ νὰ ἐτοιμάσουν τὰ κουπιά.
 Καὶ τῶν Παγασῶν τὸ λιμάνι βούιζε τρομερὰ καὶ ἡ ἴδια
 525 ἡ Πηλιάδα Ἄργῳ φώναξε παρακινώντας τους νὰ φύγουν.
 Πατὶ ἦταν ξύλο ἱερὸ πάνω τῆς καρφωμένο, ποὺ ἡ Ἄθηνᾶ
 προσάρμοσε
 στὴ μέση τῆς πλώρης, στὸ κοράκι, ἀπ' τῆς Δωδώνης τὴ βελανιδιά.
 Κι ἐκεῖνοι ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο πρὸς τὰ θρανία τους βαδίσαν,
 καταπῶς εἶχανε μοιραστεῖ γιὰ νὰ κωπηλατήσουν,
 530 καὶ ὁ καθένας στὴ θέση του μετὰ τάξη κοντὰ στὰ ὅπλα του
 καθίζει.

Στὴ μέση ὁ Ἄγκαϊος καὶ ἡ τεράστια δύναμη τοῦ Ἡρακλῆ καθίσαν,
 καὶ κοντὰ του ὁ Ἡρακλῆς ἔβαλε τὸ ρόπαλο· κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του
 βυθίστηκε ὅμως τοῦ καραβιοῦ ἡ καρῖνα. Τραβοῦσαν πιά τὰ
 παλαμάρια
 καὶ πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα χύναν σπονδὲς κρασιοῦ, ἀλλ' ὁ Ἰάσωνας
 535 ἔστρεφε δακρυσμένος τὰ μάτια του ἀπὸ τὴν πατρικὴ του γῆ.

Κι ἐκεῖνοι σὰν τὰ παλληκάρια ποὺ πρὸς τιμὴ
 τοῦ Ἀπόλλωνα στήνουν χορὸ στὴν Πυθῶ ἢ στὴν Ὀρτυγία
 ἢ κοντὰ στὰ ρέματα τοῦ Ἴσμηνοῦ μετὰ λύρα γύρω ἀπ' τὸ βωμὸ
 κι ὅλοι μαζί χτυποῦν μετὰ τὰ γοργὰ τους πόδια ρυθμικά,
 540 ἔτσι κι αὐτοὶ στὸ ρυθμὸ τῆς κιθάρας τοῦ Ὀρφέα χτυποῦσαν μετὰ τὰ
 κουπιά τὰ λάβρα θαλασσινὰ νερά, καὶ φούσκωναν τὰ κύματα·
 ἡ μαύρη θάλασσα ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς ἀναπηδοῦσε ἀφρίζοντας
 κι ἄγρια μούγκριζε ἀπὸ τῶν δυνατῶν ἀνδρῶν τὸ μένος.

ΣΧΟΛΙΑ

I. στ. 1-22: Προοίμιο. Ἐπίκληση Φοίβου καὶ Μουσῶν

1-4: Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ συνήθη ἐπική πρακτικὴ (Ὅμηρος-Ἡσίοδος), σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἐμπνεύστριες τῆς ποιητικῆς δημιουργίας εἶναι οἱ Μοῦσες, τὸ προοίμιο τῶν Ἀργοναυτικῶν ἀρχίζει μὲ τὴν ἐπίκληση στὸν Μουσαγέτη Ἀπόλλωνα, τὸ θεὸ τῆς ποίησης, ἀλλὰ καὶ τῆς μαντικῆς, ἐπειδὴ ὁ χρῆσμός του συνδέεται ἄρρηκτα μὲ τὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία. Στὶς Μοῦσες θὰ ἀπευθυνθεῖ καὶ ὁ Ἀπολλώνιος στὸ στ. 22, δηλ. στὸ τέλος τῆς εἰσαγωγῆς του στὸ ποίημα, καὶ μάλιστα λίγο πρὶν ἐκθέσει τὸν κατάλογο τῶν Ἀργοναυτῶν. Σημειωτέον ὅτι στὰ προοίμια τοῦ Γ' καὶ τοῦ Δ' Βιβλίου θὰ ἐπικαλεσθεῖ καὶ πάλι τὶς Μοῦσες: πρῶτα τὴν Ἑρατώ, στὴν ἀρχὴ τοῦ τρίτου Βιβλίου, προκειμένου νὰ τοῦ ἐξηγήσει, πῶς ὁ Ἰάσωνας κατάφερε νὰ πάρει τὸ χρυσόμαλλο δέρας ἐκμεταλλεόμενος τὸν ἔρωτα τῆς Μήδειας, καὶ ἔπειτα θὰ ἐπικαλεσθεῖ ἀνώνυμα τὴ Μούσα τῆς ἐπικῆς ποίησης, στὸ προοίμιο τοῦ τελευταίου Βιβλίου, γὰρ νὰ τὸν βοηθήσει νὰ διηγηθεῖ, ἂν ἢ κόρη τοῦ Αἰήτη ἔφυγε ἀπὸ τὴν Κολχίδα, ὠθούμενη ἀπὸ ἔρωτα ἢ ἀπὸ φόβο. Ἐφόσον ὁ Ἀπολλώνιος τοποθετεῖ στὴν ἀρχὴ τοῦ τρίτου καὶ τέταρτου Βιβλίου νέα προοίμια, θὰ μπορούσε νὰ ἰσχυρισθεῖ κανεὶς ὅτι μὲ τοὺς στίχους A 1-4 μᾶς εἰσάγει στὰ δύο πρῶτα βιβλία τοῦ ἔπους. Πιθανότερο ὅμως φαίνεται ὅτι οἱ τέσσερις ἐναρκτήριοι στίχοι ἀποτελοῦν ἓνα γενικὸ προοίμιο ὁλόκληρου τοῦ ἔπους, ὅπου μὲ συντομία ἀναφέρεται ὁ βασικὸς καὶ κεντρικὸς σκοπὸς τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας: χρύσειον

μετά κώας *ἐύξυγον ἤλασαν Ἄργώ*. Ὡς εἰδικότερη εἰσαγωγή στὰ Βιβλία Α' καὶ Β' θὰ μπορούσαμε νὰ θεωρήσουμε τοὺς στίχους Α 20-22, πού ἀναφέρονται στὴν ἐπίκληση πρὸς τὶς Μοῦσες, προκειμένου νὰ βοηθήσουν τὸν ποιητὴ στὴν ἀπόπειρά του νὰ ἀφηγηθεῖ ὅσα ἔχουν σχέση μετὰ τὴ γενιά τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ τὴ θαλασσινὴ τους περιπλάνηση. Πὰ τὴ δομὴ καὶ λειτουργία τοῦ προοιμίου βλ. ἐνδεικτικὰ Collins (1967) 1-31, Fränkel (1968) 33 κ.έ., Goldhill (1991) 286-300, Claus (1993) 14-25, DeForest (1994) 37-46, Gleii (1996) 147, σημ. 1 μετὰ βιβλιογραφία, Albis (1996) 6-11 καὶ 17-20.

1. ἀρχόμενος σέο: πρβλ. Ὅμηρ. Ὕμνος 32 (*Εἰς Σελήνην*) στ. 18 κ.έ.: σέο δ' ἀρχόμενος κλέα φωτῶν / ἄσομαι ἡμιθέων ... Πρβλ. ἐπίσης Ἰλιάς, Ι 97: σέο δ' ἄρξομαι. Βλ. τέλος καὶ Ἀράτου *Φαινόμεν*. 1: *Ἐκ Διὸς ἀρχόμεσθα*. Τὴν ἐπιλογή τοῦ ῥήματος *ἀρχομαι* ἀπὸ τὸν Ἀπολλώνιο, τὸ ὁποῖο προσιδιάζει περισσότερο στὴν ὕμνολογικὴ παράδοση σχολιάζει ἐμπεριστατωμένα ὁ Claus (1993) 16. Πρβλ. ἐπίσης καὶ Albis (1996) 25-26.

κλέα φωτῶν: πρβλ. Ἰλιάς, Ι 189: *κλέα ἀνδρῶν*. Ἡ ἔκφραση αὐτὴ ἐπιδιώκει σαφῶς τὴν ἄμεση σύνδεση μετὰ τὸ παραδοσιακὸ μοτίβο τῆς ἐπικῆς ποίησης, δηλ. τὴν ἐξύμνηση τῶν κατορθωμάτων ἐνδόξων ἀνδρῶν, ὡστόσο εἶναι γνωστὸ ὅτι δὲν ἀποτελεῖ κυρίαρχο χαρακτηριστικὸ τοῦ ἀλεξανδρινοῦ ἔπους τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἄς σημειωθεῖ ὁμως ὅτι στὸ Γ' καὶ Δ' Βιβλίον νέο θέμα ἀποτελεῖ πλέον ἡ καθοριστικὴ παρέμβαση τῆς Μήδειας γιὰ τὴν ἐπιτευξὴ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, δηλ. τὰ «κλέα γυναικῶν», ὅπως σωστὰ ἐπεσήμανε ἡ Natzel (1992) 207 κ.έ. Πρβλ. καὶ Gleii (1996) 147, σημ. 2.

2-3. διὰ πέτρας Κουανέας: Ἰδιαίτερα δύσκολο σημεῖο στὸ ταξίδι τῶν Ἀργοναυτῶν ἀποτελοῦν οἱ *Συμπληγάδες Πέτρες*, πού βρισκόντουσαν στὴν εἴσοδο τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἡ ἐντυπωσιακὴ διάβασή τους περιγράφεται μετὰ ἐνάργεια στὸ Β' Βιβλίον, στ. 531 κ.έ.: πρβλ. γι' αὐτὸ Fränkel (1968) 201 κ.έ., καὶ κυρίως Rostropowicz (1990) 121 κ.έ. Πὰ τὶς διάφορες ψυχχαναλυτικὲς ἐρμηνεῖες καὶ τοὺς συμβολισμοὺς πού ὑποκρύπτονται στὸ πέρασμα τῶν Συμπληγάδων βλ. Gleii (1996) 164, σημ. 36 μετὰ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία.

3. ἐφημοσύνη Πελίαο: Ὁ Πελίας, γιὸς τῆς Τυρῶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνα, εἶναι ἕτεροθαλῆς ἀδελφὸς τοῦ πατέρα τοῦ Ἰάσονα Αἴσονα, στὸν ὁποῖο

ἀπὸ τὴν δικαιοματικὰ ἢ ἐξουσία
Πελίας πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνα
ἕνα ποδὶ γυμνῶ, καθὼς εἶχε
χειμασσοῦ Ἄνακτο. Τὴ στιγμή
δοθεὶ ἀπὸ τὸ μαντεῖο τῶν Δεῖων
δαίλο ἀνθρωποῦ ἔτσι, γιὰ νὰ
φύγη νὰ τὸν στείλει νὰ τὸ
κλέα. Πρβλ. καὶ Levin (1977)

4. χρύσειον μετὰ κώας:
θαυματουργοῦ ἐκείνου χρύσειου
ὁ Φρύξος καὶ ἡ Ἑλλη ἐξουσία
Ἄνακτο, γιὰ νὰ σωθοῦν
μετὰ ἀπὸ μηχανορραφίαν
σάσει τὰ δύο παιδιὰ τῆς
πρώτης γυναίκας τοῦ
φρύξου τὸ σιτάρι π
βασανισθεὶ ἀπὸ ἀφο
μαντας στοὺς Δελφούς
σασσοῦν τὰ δύο πο
γιὰ νὰ τὰ σώσει (κ
Κασ' ὁδὸν ἢ Ἑλλ
ἐνὸ ὁ ἀδελφὸς τῆ
τοῦ Ἑρμῆ, θυσία
Αἰήτη, ὁ ὁποῖος τ
Ἄρη, ὅπου τὸ φ
τὴ μεγαλύτερη
παιδιὰ (βλ. Ἀρ

Ὁ Πελίας ζ
μαλλο δέρμα
γένους τῶν Α
Φρύξο. Ἄς σ
τὸν Κρηθέα
τοῦ Δία ἐνο
φέρουσα μ

ἀνήκε δικαιοματικά ἢ ἐξουσία τῆς Ἰωλκοῦ. Θυσιάζοντας μία μέρα ὁ Πελίας πρὸς τιμὴ τοῦ Ποσειδῶνα βλέπει τὸν Ἰάσονα νὰ πλησιάζει μὲ τὸ ἓνα πόδι γυμνό, καθὼς εἶχε χάσει τὸ ἓνα σανδάλι του διασχίζοντας τὸν χεῖμαρρο Ἄναυρο. Τῇ στιγμῇ ἐκείνη θυμῆθηκε τὸ χρῆσμά ποῦ τοῦ εἶχε δοθεῖ ἀπὸ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, νὰ μὴ δείξει ἐμπιστοσύνη σὲ μονοσάνδαλο ἄνθρωπο· ἔτσι, γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ὀριστικά ἀπὸ τὸν ἀνιψιό του, σκέφτηκε νὰ τὸν στείλει νὰ τοῦ φέρει τὸ χρυσόμαλλο δέρας ἀπὸ τὴν Κολχίδα. Πρβλ. καὶ Levin (1971) 13 κ.έ.

4. χρύσειον μετὰ κῶας: πρβλ. Θεόκρ. 13.16. Πρόκειται γιὰ τὸ δέρμα τοῦ θαυματουργοῦ ἐκείνου χρυσόμαλλου κριαριοῦ, πάνω στὴ ράχη τοῦ ὁποίου ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη ἔφυγαν ἀπὸ τὸν Ὀρχομενὸ καὶ πέταξαν πρὸς τὴν Ἀνατολή, γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν πατέρα τους Ἀθάμαντα. Ὁ τελευταῖος, μετὰ ἀπὸ μηχανορραφίες τῆς δευτέρας γυναίκας του Ἰνώ, ἤθελε νὰ θυσιάσει τὰ δύο παιδιά του στὸν Δία. Ἡ Ἰνώ, ἀπὸ μῖσος γιὰ τὰ παιδιά τῆς πρώτης γυναίκας τοῦ Ἀθάμαντα, ἔπεισε τίς γυναῖκες τοῦ Ὀρχομενοῦ νὰ φρύξουν τὸ σιτάρι ποῦ φύλαγαν γιὰ σπόρο, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ χώρα νὰ βασανισθεῖ ἀπὸ ἀφορία. Ἡ ἴδια ἔπεισε τοὺς πρέσβεις ποῦ ἔστειλε ὁ Ἀθάμαντας στοὺς Δελφούς νὰ φέρουν ψευδὴ χρῆσμά, ὅτι τάχα ἔπρεπε νὰ θυσιασθοῦν τὰ δύο παιδιά του. Ὁ Δίας ὅμως τοὺς ἔστειλε τὸ φτερωτὸ κριάρι γιὰ νὰ τὰ σώσει (κατ' ἄλλους τὸ κριάρι στέλνει ἡ μητέρα τους Νεφέλη). Καθ' ὁδὸν ἡ Ἑλλη ἔπεσε στὴ θάλασσα καὶ πνίγηκε (βλ. Ἑλλήσποντος), ἐνῶ ὁ ἀδελφός της φτάνει σῶος στὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ, μετὰ ἀπὸ συμβουλή τοῦ Ἑρμῆ, θυσιάσε τὸ κριάρι στὸν Δία καὶ τὸ δέρμα του τὸ χάρισε στὸν Αἰήτη, ὁ ὁποῖος τὸ κρέμασε σὲ μία βαλανιδιὰ μέσα στὸ ἱερὸ ἄλσος τοῦ θεοῦ Ἄρη, ὅπου τὸ φύλαγε ἓνας ἀκοίμητος δράκοντας. Ὁ Φρίξος νυμφεύθηκε τὴ μεγαλύτερη κόρη τοῦ Αἰήτη Χαλκιόπη, μὲ τὴν ὁποία ἀπέκτησε τέσσερα παιδιά (βλ. Ἀργ. Β 1140-1156).

Ὁ Πελίας ζητάει ἀπὸ τὸν Ἰάσονα νὰ φέρει πίσω στὴν Ἑλλάδα τὸ χρυσόμαλλο δέσμα τοῦ κριοῦ, γιὰτὶ ὁ Δίας εἶχε ὀργισθεῖ ἐναντίον ὀλόκληρου τοῦ γένους τῶν Αἰολιδῶν, λόγω τῆς ἀδικίας τοῦ Ἀθάμαντα πρὸς τὸν γιό του Φρίξο. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Αἴολος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀθάμαντα, εἶχε γιό καὶ τὸν Κρηθέα, πατέρα τοῦ Αἴσονα καὶ πατριῶ τοῦ Πελίας. Σ' αὐτὴ τὴν ὀργὴ τοῦ Δία ἐναντίον τῶν Αἰολιδῶν ἐντόπισε μάλιστα σὲ μία πρόσφατη, ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ ὁ Dräger (2001) τὸ κυρίαρχο μοτίβο τῆς ἀφηγηματικῆς

ένότητας ολόκληρου του έπους των *Αργοναυτικῶν*. Κατά την άποψή του, όπως στην *Ιλιάδα* την όλη δράση καθορίζει ή όργή του Άχιλλέα που υποστηρίζεται από την Θέτιδα και τον Δία, έτσι και στο έπος του Άπολλωνίου αυτή τη λειτουργία αναλαμβάνει ή όργή του Δία, του ήριστου προστάτη των θεομίων, λόγω της μη τήρησης των ταφικών εθίμων για τον Αιολίδα Φρίξο (πρβλ. Άργ. Γ 200-209 και Δ 480 κ.έ.). Άντίθετη γνώμη έχει ό Rietsch (1999), ό όποιος υποστηρίζει ότι μπορεί ό Πεlias να αναφέρεται στην όργή του Δία για τους Αιολίδες, στην πραγματικότητα όμως χρησιμοποιεί το λόγο αυτό ως πρόφαση για να διώξει μακριά από την Ίσολό το μονοσάνδαλο Ίάσονα, σύμφωνα πάντα με το χρησμό του Άπόλλωνα. Πρβλ. σχετικά και Glei (1996) XXII, σημ. 28 καθώς και 168, σημ. 70.

εύζυγον Άργώ: το καλά συναρμοσμένο, το στέρεο πλοίο. Η Άργώ πήρε το όνομά της είτε από τον κατασκευαστή της Άργο, είτε από το επίθετο *άργός* που σημαίνει «γρήγορος», αλλά και «λαμπρός» για την έτυμολογία της λέξης βλ. και Radermacher (1968) 192. Ό Άργος, που σύμφωνα με την παράδοση θεωρείται ό ναυπηγός του πλοίου (πρβλ. μεταξύ άλλων: Σχόλια στον Άπολλ. Ρόδ., Άργ. Α 1-4ε. Wendel, αλλά και παρακ. Άργ. Α 19), είναι γιός του Άρέστορα (βλ. Άργ. Α 112, 325) και μερικές φορές συγγέεται με τον όμώνυμο γιό του Φρίξου (βλ. Φερεκύδης, FGrHist 3 F 106). Πά τον Άπολλώνιο, καθώς και για τους Έλληνες λογοτεχνικούς του προδρομούς, ή Άργώ ήταν το καλύτερο και πιό φημισμένο πλοίο (πρβλ. το όμηρικό: *Άργώ πασιμέλουσα*, Όδ. μ 70), αλλά όχι το πρώτο. Πά το ζήτημα αυτό βλ. παρακάτω σχ. στους στ. 113-114 και το έμπεριστατωμένο άρθρο του Jackson (1997a) 249-257. Πρβλ. τέλος και Dräger (1999) 419-422.

5. φάτιν: Ό Πεlias είχε συμβουλευτεί κάποτε το μαντείο των Δελφών και ό χρησμός που του είχε δοθεί ήταν να μη δείξει έμπιστοσύνη σε άνθρωπο μονοσάνδαλο (στ. 7 *οίοπέδιλον*). Όταν ό Ίάσονας εμφανίζεται μπροστά του φορώντας ένα μόνο σανδάλι, θυμήθηκε το χρησμό (στ. 15 *εφράσασατο*) και τον στέλνει στην Κολχίδα για να φέρει το χρυσόμαλλο δέρασ, υπολογίζοντας πως δέν θα έπιστρέψει ποτέ από την άποστολή αυτή (στ. 17 *νόστον όλέσση*).

7. δημόθεν: Μέσα από το λαό. Βλ. Vian (1974) 50, σημ. 3: «d'un homme de son peuple». Ό ίδιος παραπέμπει για τη χρήση αυτής της λέξης στον Όμηρο,

τ. 197 (με μία έννοια λίγο διαφορετική από όποια θεωρεί ότι εδώ ό Άπολλώνιος αϊε' ών άστος. Πρβλ. επίσης δημοσία, καθώς και Σχόλια

οίοπέδιλον: μονοσάνδαλο. σπαθείά του να περάσει μεταφέροντας στους ώμους τον παρειαλάσε να την π. Η πράξη του αυτή στάθη σης των θεών προς το εμφάνιση του Ίάσονα με βλ. σχετικά Glei (1993)

ίπ' έννεσίησι: ή έννεσίη έννεσίη (κυρίως στη σημαίνει «είσήγησ, πσ σπεψε από την Κολχί είτε γιατί είχε σφετερ θάνατο του πατέρα προτροπή του Ίάσο Πελία πείθοντας τις οπτική ότι δήθεν θ

8. βάξιν: ή βάξις (φητικός, μαντικός της άδικίας εις βό των Δελφών, και Κατά συνέπεια, της Άργοναυτικής προοιμίο του (β

13. είλαπίνης: (8. 64) σημειών παλαιοί είλαπι

τ 197 (με μία έννοια λίγο διαφορετική) και στον Καλλίμαχο, *ἀπ.* 93.15 Pfl., ἐνῶ θεωρεῖ ὅτι ἐδῶ ὁ Ἀπολλώνιος ἀκολουθεῖ τὸν Πίνδαρο, *Πυθ.* 4.78: *ξείνος αἰτ' ὦν ἀστός*. Πρβλ. ἐπίσης Εὐσταθ. *Παρεκβ. εἰς Ὀδ.* τ 197, 2. 1861.44: *δημοσία*, καθὼς καὶ Σχόλια στὰ Ἀργ. Α 7 Wendel: *ἐκ τοῦ δήμου*.

οιοπέδιλον: μονοσάνδαλο. Ὁ Ἰάσοντας χάνει τὸ ἓνα του σανδάλι στὴν προσπάθειά του νὰ περάσει τὸ ρεῦμα τοῦ ὀρμητικοῦ χειμαρροῦ Ἄναυρου, μεταφέροντας στοὺς ὤμους του τὴν θεὰ Ἥρα μεταμορφωμένη σὲ γοιᾶ, πού τὸν παρεκάλεσε νὰ τὴν περάσει στὴν ἀπέναντι ὄχθη (βλ. Ἀργ. Γ 66-73). Ἡ πράξη του αὐτὴ στάθηκε ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀπεριόριστης εὐνοίας τῆς μεγίστης τῶν θεῶν πρὸς τὸ πρόσωπό του. Σύμφωνα με τὸν Glei ἡ παράξενη ἐμφάνιση τοῦ Ἰάσωνα με ἓνα μόνο σανδάλι ἀποτελεῖ παραμυθικό στοιχείο: βλ. σχετικά Glei (1993) καὶ Dräger (1993) 124 κ.έ.

ὕπ' ἐννεσίησι: ἡ ἐννεσία (ἐνήμη). Χρησιμοποιεῖται μόνο στὸν ἐπικό τύπο ἐννεσίη (κυρίως στὴ δοτ. πληθ., βλ. π.χ. Ἰλ. Ε 894, Ἡσ. Θεογ. 494) καὶ σημαίνει «εἰσήγηση, προτροπή, ὑπόδειξη». Πράγματι, ὅταν ὁ Ἰάσοντας ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Κολχίδα μαζί με τὴ Μήδεια, θέλησε νὰ ἐκδικηθεῖ τὸν Πελία εἴτε γιατί εἶχε σφετεριστεῖ τὸ θρόνο του, εἴτε ἐπειδὴ εἶχε προκαλέσει τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του Αἴσωνα. Ἡ παράδοση θέλει τὴ Μήδεια, μετὰ ἀπὸ προτροπὴ τοῦ Ἰάσωνα, νὰ προκαλεῖ με τὶς μαγεῖες τῆς τὸ θάνατο τοῦ Πελία πείθοντας τὶς κόρες του νὰ τὸν βράσουν σὲ ἓνα καζάνι με τὴν προοπτικὴ ὅτι δῆθεν θὰ ξαναγιώσει. Πρβλ. Διόδ. 4.51 κ.έ., Πανσ. 8.11.2 κ.έ.

8. βάξι: ἡ βάξις (βάζω), λέξη ποιητικὴ: «φωνή, λόγος», εἰδικότερα: «προφητικός, μαντικὸς λόγος». Ὁ Πελίας φοβούμενος γιὰ τὴν ζωὴ του, λόγω τῆς ἀδικίας εἰς βάρους τοῦ ἀδελφοῦ του Αἴσωνα, εἶχε ρωτήσῃ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, καὶ εἶχε λάβει τὴν ἀπάντηση «νὰ φοβᾶται τὸν μονοσάνδαλο». Κατὰ συνέπεια, ὁ χρησμός τοῦ Ἀπόλλωνα ὑπῆρξε ἡ οὐσιαστικὴ ἀφορμὴ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἐπικαλεῖται ὁ ποιητὴς στὸ προοίμιό του (βλ. καὶ παραπ. σχ. στοὺς στ. 1-4).

13. εἰλαπίνης: εἰλαπίνη, ἡ: λαμπρὸ καὶ ἐπίσημο συμπόσιο. Ὁ Ἀθήναιος (8. 64) σημειώνει: «τὰς θυσίας καὶ τὰς λαμπρὰς παρασκευὰς ἐκάλουον οἱ παλαιοὶ εἰλαπίνας». Τὴν ἡμέρα πού ἔφθασε ὁ Ἰάσοντας στὴν Ἰωλκὸ, ὁ

Πελίας θυσίαζε στον Ποσειδώνα και στους άλλους θεούς, εκτός από την Πελασγική Ἥρα· ἢ τελευταία τὸ θεώρησε μεγάλη προσβολή και ἀποφάσισε νὰ ἐκδικηθεῖ τὸν Πελία. Πὰ τὴ λατρεία τῆς Πελασγικῆς Ἥρας, ἀλλὰ και γὰ τὴν Ἥρα ὡς προστάτιδα τοῦ Ἰάσονα, βλ. τὸ κατατοπιστικὸ σχόλιο τοῦ Vian (1974) 51 σημ. 1.

17. νόστον ὀλέσση: Ὁ Πελίας, βλέποντας ἐνώπιόν του τὸν ἀνιψιὸ του Ἰάσονα μονοσάνδαλο, θυμήθηκε τὸ χρησμὸ και φοβούμενος, ὅπως προαναφέρθηκε, μήπως χάσει τὸ θρόνο και τὴν ζωὴ του, τὸν στέλνει σὲ ἕνα δύσκολο ταξίδι στὴ Μαύρη Θάλασσα, ἐλπίζοντας πὼς δὲν θὰ γυρίσει πίσω ζωντανός. Στὴν προσπάθειά του, ὅμως, νὰ ἐμποδίσει δῆθεν τὴν πραγματοποίηση τοῦ χρησμοῦ, συμβάλλει στὸ ἀναπόδραστο τέλος του, ἐπειδὴ ὁ Ἰάσωνας θὰ φέρει μαζί του ἀπὸ τὴν Κολχίδα ὄχι μόνο τὸ χρυσόμαλλο δέρας, ἀλλὰ και τὴν αἰτία τοῦ φρικτοῦ του θανάτου, τὴν Μήδεια (πρβλ. τίς ἀναφορὲς σὲ αὐτὸ τὸ ρόλο τῆς κόρης τοῦ Αἰήτη, Ἀργ. Γ 1135 κ.έ., Δ 242 κ.έ.). Ὅπως ἐπισημαίνουν και οἱ Glei (1996) 147 κ.έ., σημ. 6, στὸ πρῶτο Βιβλίον τῶν Ἀργ. ὑπάρχει μόνο ἕνας ὑπαινιγμὸς στοὺς νεκρικοὺς ἀγῶνες γὰ τὸν Πελία (Α 1304), χωρὶς νὰ γίνεται λόγος γὰ τίς συνθηκῆς θανάτου του.

18. οἱ πρόσθεν ἔτι κλείουσιν ἀοιδοί: Προβληματικὴ φαίνεται ἐδῶ ἡ συνύπαρξη στὸν ἴδιο στίχο τῶν ἐπιρρημάτων ἔτι και πρόσθεν πού ἐκ πρώτης ὄψεως ἀντιτίθενται νοηματικὰ μεταξύ τους. Ὡς ἐκ τούτου πρῶτος ὁ R. F. Brunck (ed. Strasbourg 1780) διόρθωσε σὲ ἐπικλείουσιν (πρβλ. και Ὀπλιαν. *Κυνηγ.* 3.78 κατὰ τὸν J. Samuelsson, *Ad Apollonium Rhodium adversaria*, Uppsala 1902, σελ. 4). Τὸ μοτίβο, ὅμως, κλείουσιν ἀοιδοί, ἀπαντᾷ ἤδη στὸν Ὅμηρο, α 338, καθὼς και στὸν Καλλίμαχο, Ὑμν. 2.18, ἀλλὰ και στὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ μας λίγους στίχους παρακάτω, Α 59 (βλ. ὅμως σχετικὸ σχόλιο). Ὁ Ἀπολλώνιος ὑπαινίσσεται ἐδῶ, κατὰ πάσα πιθανότητα, προηγούμενα ἔπη μὲ θέμα τὴν ναυπήγηση τῆς Ἀργῶς (π.χ. τὸ ἔπος *Ναυπάκτια ἢ Ναυπακτικά*, βλ. EGF, Davies, σελ. 145 κ.έ. = PEG, Bernabé, σελ. 123 κ.έ.). Ἡ χρῆση τοῦ ἐνεστώτα στὴ φράση αὐτὴ, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Fränkel (1968) 39, δὲν ἔχει σχέση μὲ τὸν ἱστορικό, ἀλλὰ μὲ τὸ γνωμικὸ ἐνεστώτα, καθὼς ὁ πρῶτος δὲν χρησιμοποιεῖται στὴν ἐπικὴ γλῶσσα. Ἡ προσθήκη τοῦ ἔτι δηλώνει στὸ συγκεκριμένο γλωσσικὸ περιβάλλον ὅτι τὸ παλαιὸ ἔπος τῆς κατασκευῆς τῆς Ἀργῶς σωζόταν «ἀκόμη» και ὅτι ἦταν προσιτὸ στοὺς

Ἀλεξανδρινούς
λῶνιος δὲν χρῆσι

22. Μοῦσαι ὑπ

τελεῖ γὰ τούτ

ἀκολουθώντα

μὲ τὸν ὄρο ὑπ

ἕνα ρόλο ἤσο

και βοηθούς

τίς Μοῦσαι ν

τοῦ δικού το

(1974) 239.

μόνο γὰτί ἦ

«ἐμπνευστή

χεῖ στὸ ρόλο

Βιβλία τῶν

πτώσεις μ

τί συμβαί

ὑποφήτο

ζήτημα β

114, Albi

ἢ σχετικ

Π. σι.

Πὰ τοῦ

Ἀργον

και λε

μὲ τὸ

τελευ

πού π

“ἀφρ

23.

Ὅρο

Ἀλεξανδρινούς ἀναγνώστες τῶν Ἀργοναυτικῶν, οὕτως ὥστε ὁ Ἀπολλώνιος δὲν χρειάζεται νὰ ἐπαναλάβει τὸ περιεχόμενό του.

22. Μοῦσαι ὑποφήτορες ... ἀοιδῆς: Ἡ ἐρμηνεία τῆς λέξης *ὑποφήτωρ* ἀποτελεῖ γιὰ τοὺς σχολιαστὲς τοῦ Ἀπολλωνίου σημεῖο ἀντιλεγόμενο. Ἀρκετοί, μετὸν ὄρο *ὑποφήτης*, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ ποιητὴς ἀποδίδει στὶς Μοῦσες ἕνα ρόλο ἡσσοнос σημασίας, καθὼς τὶς ὑποβιβάζει σὲ ἀπλοὺς ἐρμηνευτὲς καὶ βοηθοὺς του. ἄλλοι ὁμως εἰκάζουν ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος δὲν ζητάει ἀπὸ τὶς Μοῦσες νὰ γίνουν ἀπλοὶ ἐρμηνευτὲς, ἀλλὰ ὑποβολεῖς καὶ ἐμπνεύστριες τοῦ δικοῦ του ἄσματος· πρβλ. μεταξὺ ἄλλων Ardizzoni (1967) 103 κ.έ., Vian (1974) 239. Ἡ πρώτη ἐρμηνεία φαίνεται προτιμότερη γιὰ δύο λόγους· ὄχι μόνο γιὰ τὴν λέξη *ὑποφήτωρ* δὲν ἀπαντᾷ πουθενά ἄλλοῦ μετὴν σημασία τοῦ «ἐμπνευστῆ», ἀλλὰ κυρίως διότι ἡ ἰδέα τοῦ «ἐρμηνευτῆ-βοηθοῦ» ἀντιστοιχεῖ στὸ ρόλο πού ὁ Ἀπολλώνιος, ὅπως καὶ ὁ Καλλίμαχος στὰ δύο πρῶτα Βιβλία τῶν *Αἰτίων*, φαίνεται πὼς ἀποδίδει στὶς Μοῦσες σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις μέσα στὸ ἔπος, ὅταν ἀπευθύνεται σὲ αὐτὲς γιὰ νὰ τοῦ ἐξηγήσουν τί συμβαίνει (πρβλ. Ἀργ. Γ 1-5, Δ 1-5, Δ 552-556, βλ. καὶ Ἡσυχίου υ 789 *ὑποφήτορες: ὑποτεταγμένοι*). Ἀναλυτικότερα γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ζήτημα βλ. Clauss (1993) 17-22, DeForest (1994) 40, Garriga (1995) 105-114, Albis (1996) 20-22 καὶ προσφάτως González (2000) 269-292, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Π. στ. 23-233: Κατάλογος Ἀργοναυτῶν

Πὰ τοὺς πρὶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν Ἀπολλώνιο διασωθέντες καταλόγους τῶν Ἀργοναυτῶν βλ. τὸ κατατοπιστικὸ σχόλιο τοῦ Vian (1974) 240. Πὰ τὴν δομὴ καὶ λειτουργία τοῦ ἀργοναυτικοῦ καταλόγου, καθὼς καὶ γιὰ τὴν σχέση του μετὸ τὸ ὁμηρικὸ του πρότυπο βλ. Levin (1971) 24-36, Clauss (1993) 26-36 καὶ τελευταῖα Σιστάκου (2001) 231-264, ἡ ὁποία εὐστοχα ἐπισημαίνει τὴν στροφή πού παρατηρεῖται ἀπὸ τὴν “καταλογικὴ στατικότητα” τοῦ Ὀμήρου στὴν “ἀφηγηματικὴ δυναμικότητα” τοῦ Ἀπολλωνίου.

23. Ὀρφῆος μνησώμεθα: Ὁ ἐπικός κατάλογος ἀρχίζει μετὸ ὄνομα τοῦ Ὀρφέα, γιοῦ τοῦ βασιλέα τῆς Θράκης Οἰάγρου καὶ τῆς Μούσας Καλλιόπης.

Είναι ο κατεξοχήν μουσικός και ποιητής. "Ἐξερε νὰ τραγουδᾷ τόσο γλυκά, πὺν ἔκανε τὰ θηρία νὰ τὸν ἀκολουθοῦν, τὰ δένδρα νὰ γέρονουν πρὸς τὸ μέρος του καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μαλακώνουν. Παίρνει μέρος στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία δίνοντας μὲ τὸ τραγούδι του τὸ ρυθμὸ στοὺς κωπηλάτες, ἠρεμώντας τοὺς ἐταίρους του στὸ ταξίδι, ἡμερώνοντας τὰ κύματα σὲ μιὰ θύελλα ἢ, τέλος, ξεπερνώντας σὲ γοητεία ἀκόμη καὶ τὸ ἐπικίνδυνα γλυκὸ τραγούδι τῶν Σειρήνων (βλ. παρακάτω Δ 885-919). Ὡς πρὸς τὴ γενεολογία καὶ τὴν καταγωγή τοῦ Ὀρφέα βλ. καὶ τὸ σχόλιο τοῦ Vian (1974) 240, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων, ἐπισημαίνεται ὅτι ἐδῶ ὁ λόγιος Ἀπολλώνιος συνδυάζει τὶς δύο παραδόσεις πὺν συνδέουν τὸν Ὀρφέα καὶ μὲ τὴ μακεδονικὴ Πιερία καὶ κυρίως μὲ τὴ Θράκη, θεωρώντας ὡς τόπο γέννησής του τὴν Πίμπλεια, γιὰ τὴν ὁποία ἤδη ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς σημειώνει: «Πίμπλεια χωρίον κατὰ Πιερίαν. οἱ δὲ ὄρος Θράκης, οἱ δὲ κρήνην καὶ κόμην τῆς Πιερίας» (A 23-25b. Wendel). Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ὄρο «Πιερία» τὰ πράγματα δὲν εἶναι τόσο ξεκάθαρα, ἀφοῦ σύμφωνα πάλι μὲ τὸν ἀρχαῖο σχολιαστὴ: «Πιερία ὄρος Θράκης, ἐν ἧ̄ διέτριβεν Ὀρφεύς» (A 31-34a. Wendel). Κατὰ πάσα πιθανότητα ὁ Ἀπολλώνιος τοποθετεῖ καὶ τὴν προαναφερθεῖσα Πίμπλεια στὴ Θράκη, μιὰ καί, ὅπως εὐστοχα σημειώνει ὁ Vian (1974) 240: «il est difficile d'admettre qu'Orphée n'est pas né dans le pays d'origine de son père».

24. φατίζεται: Ἡ χρῆση αὐτοῦ τοῦ ρήματος παραπέμπει στὴ μέθοδο ἐργασίας ἐνὸς poeta doctus, ὁ ὁποῖος συνθέτει ἔχοντας στὴ διάθεσή του μιὰ ὀλόκληρη Βιβλιοθήκη· δύο στίχους μετὰ ἀκολουθεῖ τὸ ρῆμα ἐνέπουσιν, γιὰ ἓνα παράδοξο θαῦμα, τὴ γοητεία δηλ. πὺν ἀσκοῦσε ὁ Ὀρφέας στὴ φύση (στὶς πέτρες, στὰ ρέματα τῶν ποταμῶν, στὰ δένδρα). Στὸ στ. 123 ἢ συμμετοχὴ τοῦ Ἡρακλῆ στὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία δηλώνεται μὲ τὸ ρῆμα πευθόμεθα (ἀναφορὰ σὲ κάποιες πηγές), ἐνῶ στὸ στ. 154 ἀμφισβητεῖται ἐμμέσως ἢ φήμη πὺν ὁ Λυγκέας μποροῦσε νὰ βλέπει καὶ κάτω ἀπὸ τὴ γῆ (εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος)· τέλος, στὸ στ. 172 (φάτις) καὶ πάλι ἐλέγχεται ἢ πηγὴ τῆς πληροφορίας πὺν ὁ Αὐγείας ἦταν γιὸς τοῦ Ἥλιου. Αὐτὴ ἢ ἀσυνήθιστη συσσώρευση παραπομπῶν στὴν παράδοση ἐξηγεῖται, κατὰ τὸν Fränkel (1968) 45, σημ. 53, ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι γενικὰ στὸν Κατάλογο τῶν ἡρώων συνωθοῦνται πολλὰ καὶ διάφορα γεγονότα.

27. θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπιῆ: Ὁ Ὀρφέας μαγεύει μὲ τὴν ἀρμονία τῶν τραγουδιῶν του τοὺς βράχους καὶ τὰ ποτάμια. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐδῶ,

πρῶτον ἢ συσσώρευση
σικῆς καὶ ἀοιδῆς στὴ
γομῆνας φάρμιγγι (α
σχολιαστὴς γιὰ τὸ «
ικανότητα ἀκριβῶς
κοὺς πολεμικοὺς ἢ
νάει ἓνας κατάλογος
φέρει διεξόδους σ
Δ 903-911).

30. ἐπιπό: πρὸς
τὸν Καλλιμάχο (α
(πρβλ. καὶ Ἀργ.
αἰῶνα π.Χ. Χοι
ἀγότερα καὶ σ

33. Χείρωνος
ἀπορία, γιὰ τὴ
ὁ Κένταυρος
ὁ παιδαγωγός
νον οἱ Gleib
μαθήματα π

35. αὐτοσχ
στὴ ὡς χρ
(1968) σελ
nächster N
Ὀρφέας π
μειωθεί σ
τὸ ἓνα τ
τῆς ἀφῆ
τὶς γενικ
ἐπιφυλο

37. Πει
Πειρε

πρώτον ἢ συσσώρευση ὄρων πού σχετίζονται μέ τήν ἀντίληψη περί μουσικῆς καί ἀοιδῆς στήν ἀρχαιότητα, ὅπως π.χ. *σήματα μολπῆς* (στ. 28), *θελ-σχολιαστής* γιά τὸ «*θέλξαι: ἀπατήσαι καὶ τέρψαι*» (A 27 Wendel). Αὐτὴ ἢ *ικανότητα ἀκριβῶς τοῦ Ὅρφέα, πού τὸν ξεχωρίζει ἀπ' τοὺς τυπικοὺς ἐπι-κούς πολεμικοὺς ἥρωες* καὶ μέ τοὺς ὁποίους θὰ περίμενε κανεὶς νὰ ξεκι-νάει ἕνας κατάλογος ἠρώων, δίνει στό ταξίδι ἕναν εὐχάριστο τόνο ἢ προσ-φέρει διεξόδους σέ δύσκολες στιγμές (πρβλ. A 494-515, 540 κ.έ., 569-579, Δ 903-911).

30. ἐπιπρός: πρὸς τὰ ἐμπρός, πέραν τούτου. Ὡς ἐπίρρημα ἀπαντᾷ πρὶν ἀπὸ τὸν Καλλίμαχο (βλ. *Ἐκάλη*, ἀπ. 238.22 Pf.= 18.8 Hollis) καὶ τὸν Ἀπολλώνιο (πρβλ. καὶ Ἀργ. A 983, 1156, B 133 κ.λπ.) μόνο στὸν ἐπικό ποιητὴ τοῦ 5ου αἰώνα π.Χ. Χοιρίλο τὸν Σάμιο (ἀπ. 27.1 PEG, Bernabé). Τὸ συναντᾶμε ἐπίσης ἀργότερα καὶ στὸν Διον. Περιηγητὴ 276. Πρβλ. καὶ Ardizzoni (1967) 106.

33. Χείρωνος ἐφημοσύνησι: Ὁ στ. 33 δίνει ἀπάντηση στήν ἐνδεχόμενη ἀπορία, γιὰτὶ ὁ Ἰάσοντας προσκαλεῖ τὸν Ὅρφέα. Τὴ συμβουλή τοῦ τὴν δίνει ὁ Κένταυρος Χείρων, πού σύμφωνα μέ τὸν Πίνδαρο (*Πυθ.* 4.201 κ.έ.) ἦταν ὁ παιδαγωγός του, καὶ στηρίζεται στήν ὑπόθεση, ὅπως ὀρθῶς ἐπισημαί-νουν οἱ Gleit (1996) 148, σημ. 10, ὅτι ἡ μουσικὴ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ βασικά μαθήματα πού δίδασκε ὁ σοφὸς Κένταυρος.

35. αὐτοσχεδόν: Ἄν καὶ τὸ ἐπίρρημα ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο σχολια-στή ὡς χρονικὸ (*ἀντὶ τοῦ παραχρῆμα, εὐθέως* A 35 Wendel), ὁ Fränkel (1968) σελ. 46, σωστὰ ἐπισημαίνει ὅτι ἐδῶ προέχει ἡ τοπικὴ σημασία («aus nächster Nähe»), καθὼς ὁ Ἄστεριών προέρχεται ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, ἐνῶ ὁ Ὅρφέας πού εἶχε νὰ διανύσει μακρὸ δρόμο θὰ ἔφθανε ἀργότερα. Ἄς ση-μειωθεῖ στό σημεῖο αὐτὸ ὅτι δὲν διαπιστώνεται χρονικὴ ἀκολουθία ἀπὸ τὸ ἕνα τμῆμα τοῦ Καταλόγου στό ἄλλο, καθὼς δὲν υἱοθετεῖται ὡς ἀρχὴ τῆς ἀφήγησης ἢ σταδιακὴ ἀφιξη τῶν ἠρώων στήν Ἴωλλό· βλ. σχετικὰ καὶ τὶς γενικὲς παρατηρήσεις τοῦ Fränkel (1968) 32 καὶ 40 κ.έ., καθὼς καὶ τὶς ἐπιφυλάξεις τοῦ Vian (1974) 78, σημ. 1 γιά τὴν ἐρμηνεῖα αὐτή.

37. Πειρειαῖς ὄρεος Φυλληίου: Σύμφωνα μέ τὸν Vian (1974) 241, ἡ πόλη Πειρειαῖ βρισκόταν στό θεσσαλικὸ κάμπο (διακρίνεται ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη

ὅτι θὰ πέθαινε κατὰ τὸν πόλεμο, ἔλαβε μέρος παρὰ τὴ θέλησή του στὴν ἔκστρατεία τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, καὶ ἦλθε σὲ ρήξη μὲ τὸ συμπολεμιστὴ του Τυδέα. Κάποια ἐπίσης ὁμοιότητα παρουσιάζει καὶ ἡ λογομαχία Ἐκτορα καὶ Πολυδάμαντα. Στὸ ἔπος μας, ἡ ἀπειλὴ τοῦ Ἴδα πέφτει στὸ κενό. Τὸ τέλος τοῦ μάντη προηγήθηκε τοῦ θανάτου τοῦ Ἴδα, ὁ ὁποῖος ἐκδικήθηκε τὸ φόνο τοῦ ἀντιπάλου του σκοτώνοντας τὸν κάπρο πού τὸν χτύπησε θανάσιμα (Αργ. Β 821-834). Τραγικὴ εἰρωνεία χαρακτηριστικὴ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Fränkel (1968) 76, τῆς ποιήσεως τοῦ Ἀπολλωνίου. Πρβλ. καὶ τοῦ ἰδίου (1960) 9.

492. ἐνιπτάζων: Ὁ ἐκτεταμένος αὐτὸς τύπος τοῦ ἐνίπτω ἐπιπλήττω, ἐπιτιμῶ, μέφομαι ἀπαντᾶ μόνο στὰ Ἀργοναυτικὰ ἐδῶ καὶ παρακ. Α 864.

492-494: Οἱ στίχοι ἀποτελοῦν ἀνάμνηση τῶν στίχων Ἰλ. Ψ 490-491 καὶ νύ κε δὴ προτέρω ἔτ' ἔρις γένετ' ἀμφοτέροισιν, / εἰ μὴ Ἀχιλλεύς αὐτὸς ἀνίστατο καὶ φάτο μῦθον. Ἀξίζει ὅμως ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος χρησιμοποιοῦντας τὸ ρῆμα κατερήτυεν (στ. 494) διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὴν ὁμηρικὴ ἔκφραση πού παραδίδει ἡ vulgata: καὶ φάτο μῦθον. Κατὰ πάσα πιθανότητα στὸ ὁμηρικὸ κείμενο πού εἶχε ἐνώπιόν του διάβασε καὶ κατέρυκε, γραφὴ πού διασώζουν λίγα μόνο χειρόγραφα τῆς Ἰλιάδας. Βλ. σχετικὰ Rengakos (1993) 137.

494-495. Ἄν ... ἀνασχόμενος: Πὰ τὴν ἐπανάληψη τῆς πρόθεσης πρβλ. Ἰλιάδα Ψ 709 ἄν δ' Ὀδυσσεὺς πολύμητις ἀνίστατο, καθὼς ἐπίσης καὶ Αργ. Δ 1428 κ.έ. Σύμφωνα μὲ τοὺς Gleit (1996) 171, ἄν = ἀνέστη. Πρβλ. καὶ Ardizzone (1967) 157 κ.έ.

496. γαῖα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα: Τὸ β' μέρος τοῦ στίχου θυμίζει τὸν περίφημο στίχο τῆς Ἰλιάδας Σ 483 πού ἀναφέρεται στὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέα, ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν. Πρβλ. ἐπίσης [Ὀρφ.] Αργον. 422-423 ... ὥς τ' οὐρανὸς ἐς πέρας ἦλθε· / γῆς τ' εὐρυστέρνου γένεσιν πυθμένας τε θαλάσσης. Ὁ Ὀβίδιος (Met. 1. 5-9) μιμήθηκε τὸν Ἀπολλώνιο καὶ ὡς πρὸς τὴ μορφὴ τῶν στίχων 496 κ.έ. καὶ σὲ ὅλο τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄσματος τοῦ Ὀρφέα, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἀπήχηση τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἐμπεδοκλή. Σχετικὴ ὁμοιότητα παρου-

σιάζει ένας στίχος τῆς Ἀντιόπης τοῦ Εὐριπίδη, ὅπου γίνεται λόγος περὶ Κοσμογονίας, *Αἰθέρα καὶ Γαῖαν πάντων γενέτειραν ἀείδω* (ἀπ. 182a Snell, TGF Supplementum, καὶ Εὐρ. Ἀντιόπη ἀπ. 6). Πρβλ. ἐπίσης Εὐριπ. *Μελανίππη*, ἀπ. 484 Nauck², Ἐμπεδοκλ. 31 B 22.2 DK καὶ Doxographi Graeci (ed. H. Diels, Berlin 1879³), σελ. 92, σημ. 1. Βλ. σχετικὰ Fränkel (1968) 76, B. Otis, *Ovid as an epic Poet*, Cambridge 1966, σελ. 348 καὶ κυρίως Vian (1974) 252-253.

496-497: Τοὺς στίχους αὐτοὺς –σύμφωνα μετὰ τὸν Vian (1974) ad 1.– μιμήθηκε ὁ Κόντος Σμυρναῖος, 14. 528-529 ... *ὡς τε θάλασσαν ἰδ' οὐρανὸν ἦδ' αἶαν / φαίνεσθ' ἀλλήλοισιν ὁμῶς συναρηρότα πάντα*. Πὰ τὸ στ. 497 πρβλ. καὶ 13. 136 ἱλαδὸν ἀλλήλοισιν ὁμῶς συναρηρότα πάντα.

498. νεῖκος ἐξ ὄλοοιο: Πρβλ. Ἐμπεδοκλ. ἀπ. 31 B 17, 19 DK *Νεῖκός τ' οὐλόμενον* πρβλ. καὶ γ 135 *μήνιος ἐξ ὄλοῆς*. Ὅπως ἔχει διαπιστωθεῖ στὸ παρατιθέμενο ἐδῶ ἀπὸ τὸν Ἀπολλώνιο ἄσμα τοῦ Ὀρφέα ὑπάρχει ἀπήχηση τῆς φιλοσοφικῆς θεωρίας τοῦ Ἐμπεδοκλή, σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποία στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε τὸ χάος, ἀργότερα ὁμως ἐπῆλθε ἡ διάκριση τῶν στοιχείων μέσω τῆς ἀντίρροπης ἐπίδρασης τῶν δύο δυνάμεων, τῆς φιλότητος καὶ τοῦ νείκους. Ἀπήχηση τῆς θεωρίας τοῦ Ἐμπεδοκλή ὑπάρχει καὶ στὸ Δ' Βιβλίον (στ. 672-681). Ἡ θεωρία περὶ τοῦ πρωτογενοῦς χάους ὑπάρχει καὶ στὸν Ἡσίοδο, *Θεογ.* 116 κ.έ., ὅπου σύμφωνα μετὰ τὸν Ζήνωνα ὡς χάος νοεῖται τὸ *ὔδωρ οὗ συνιζάνοντος ἰλὸν γίνεσθαι, ἧς πηγνυμένης ἡ γῆ στερεμνιούται* (SVF, ἀπ. 104 von Arnim). Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀπολλωνίου ἀναφέρει ἐπ' εὐκαιρία καὶ ἄλλες κοσμογονικὲς θεωρίες ὅπως τοῦ Θαλή, τοῦ Ἀναξαγόρα κ.ά. (Σχόλια A 496-98b. Wendel). Ἡ κοσμογονικὴ θεωρία περὶ χάους καὶ ἀφεταιρισμοῦ τῶν στοιχείων ἀπαντᾷ καὶ στὴ λατινικὴ ποίηση. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ὀβίδιο ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, ὑπάρχει ἀπήχηση στὸν Λουκρήτιο, *De Rerum* 2. 1105 κ.έ., 5. 433 κ.έ. καὶ στὸν Βεργίλιο, *Buc.* 6. 31 κ.έ., ὅπου τὸ ἄσμα τοῦ Σεληνοῦ παρουσιάζει ὁμοιότητα μετὰ τὸ ἀντίστοιχο τοῦ Ὀρφέα στὰ *Ἀργοναυτικά*. Στὴν *Αἰνειάδα* ἐξ ἄλλου παριστάνεται ὁ Ἰόπας νὰ ἀδει στίχους κοσμογονικοῦ περιεχομένου, *Aen.* 1. 740 κ.έ.

Πρβλ. K. Ziegler, «Orphische Dichtung», *RE* XVIII.2: 1341-1417· H. Schwabl, «Weltschöpfung» *RE*, Suppl. Bd. 9 (1962), 1470.11 κ.έ.· West (1983) 127 κ.έ.,

passim· Feen
(1993) 301-3

διέκριθεν ὁ
[Ὀρφ.] Ἄρ
μοιάζει με
σοπὶ (1967)
τὸ ἀμφίς

499. τέκ
Ἐδῶ, ὅ
τύπος τ
τεκμήρι
τίλοις τ
δὲ βρο
ποίημα
184, σ

στ. 5
γὰ π
ἀπ.
818)
ποῦ
πρ

50
ἐ
κ
γ
Σ

passim· Feeney (1991) 67· Nelis (1992) 153-170· Clauss (1993) 83-87· Busch (1993) 301-324· Kyriakou (1994) 309-319· Pietsch (1999b) 521-539.

διέκριθεν ἀμφίς ἕκαστα: Ὁ ὁμηρικὸς τύπος *διέκριθεν ἀπαντὰ καὶ στὰ* [Ὁρφ.] Ἄργον. 425 (= ἀπ. 29 Kern). Ἡ κατάληξη τοῦ στίχου *ἀμφίς ἕκαστα* μοιάζει με τὴν ἀντίστοιχη τῆς Ὀδύσσειας, τ 46, ἐνῶ, σύμφωνα με τὸν Ardiczoni (1967) 158, στὸ Λ 634 καὶ 748 ὑπάρχει ἡ κατάληξη *ἀμφίς ἕκαστον*, ὅπου τὸ *ἀμφίς* ἐκλαμβάνεται ὡς πρόθεση.

499. τέκμαρ: τό, ἐπικ. *τέκμωρ*, ἄκλιτο. Σταθερὸ σημεῖο ἢ ὄριο, *τέρμα*, *τέλος*. Ἐδῶ, ὅπως καὶ στὰ Ἄργ. Γ 1002 ἀναφέρεται στὰ οὐράνια σώματα. Ὁ τύπος *τέκμαρ* ἀπαντὰ συχνότερα στὰ ἀρχαῖα κείμενα μετὰ τὴν ἔννοια τοῦ *τεκμήριον* «σημεῖον», ὅπως στὸν Εὐρ. Ἐκ. 1273 *κυνὸς ταλαίνης σῆμα, ναυτίλοις τέκμαρ*. Στὸν Ὀμηρικὸ Ὑμνο 32.13 ἀναφέρεται στὴ Σελήνη: *τέκμωρ δὲ βροτοῖς καὶ σῆμα τέτυκται*. Βλ. τέλος καὶ τὸ κοσμογονικοῦ περιεχομένου ποίημα τοῦ Ἀλκμᾶνος, ἀπ. 5.2, col. ii.3 Page, PMG. Πρβλ. Fränkel (1962²) 184, σημ. 13, 290-292, σημ. 5 καὶ κυρίως τοῦ ἰδίου (1968) 77.

στ. 500. σεληναίης: Ἰωνικὸς καὶ ποιητικὸς τύπος ἀντὶ *σελήνη*. Ἀπαντὰ γιὰ πρώτη φορὰ στὸν Ἐμπεδοκλῆ (31 B 43 DK), ἀργότερα στὴν Πράξιλλα, ἀπ. 747 PMG (Page), στὸν Ἀριστοφάνη (*Νεφ.* 614), στὸν Ἄρατο (*Φαιν.* 818), [Ὁρφ.] Ὑμνοι 5.2. κλπ. Ὡς ἐπίθετο *σεληναῖος-α-ον* σημαίνει αὐτὸς ποὺ ἀνήκει στὴ σελήνη ἢ φωτίζεται ἀπ' αὐτήν, βλ. Ἄργ. Δ 167. Γιὰ τὸ στ. 500 πρβλ. Ἰλ. Σ 484-85.

501-502: Πρβλ. Ἡσιόδ. *Θεογ.* 129 κ.έ., 337 καὶ Σ 576, δ 418. Ὡς πρὸς τὴ λέξη *έρπετὰ* πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι σημαίνει κατ' ἀρχὴν τὰ χερσαῖα ζῶα, ὅπως καὶ στὸ μοναδικὸ ὁμηρικὸ χωρίο ὅπου ἀπαντὰ ὁ ὄρος, δ 417-418 *ὄσσο' ἐπὶ γαῖαν / έρπετὰ γίγνονται*. Γιὰ τὸ χωρίο αὐτὸ τῆς Ὀδύσσειας τὰ ἀρχαῖα Σχόλια ἐρμηνεύουν: *κυρίως μὲν οἱ ὄφεις, καταχρηστικῶς δὲ νῦν πάντα τὰ θηρία* (Dindorf). Πρβλ. ἐνδεικτικὰ Ἐεν. Ἀπομν. 1.4.11 *τοῖς μὲν ἄλλοις έρπετοῖς πόδας ἔδωκεν ... ἀνθρώπων δὲ καὶ χεῖρας*. Αὐτὴ τὴ γενικότερη σημασία ἔχει καὶ ἐδῶ. Στὰ Ἄργ. Δ 1240 ἡ λέξη χρησιμοποιεῖται μάλιστα σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὰ πτηνά.

503. Ὀφίων Εὐρυνόμη τε: Ὁ Ὀφίων, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους Τιτάνες, μαζί με τὴ σύζυγό του Εὐρυνόμη, κόρη τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, βασιλεύε – σύμφωνα με τὴν ἀρχαία ἐπική παράδοση – στὸν Ὀλυμπο ποῖν ἀπὸ τὸν Κρόνον καὶ τὴ Ρέα, οἱ ὅποιοι τοὺς κατενίκησαν καὶ τοὺς ἐφοίξαν στὰ νερὰ τοῦ Ὠκεανοῦ. Ὁ μῦθος ὑπάρχει στὰ ἀποσπάσματα τοῦ Φερεκύδη, στὴν *Ὀφιονέως γένεσιν*, ὅπου παραπέμπουν καὶ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς, παραβάλλοντες τὸν Ὀφίωνα πρὸς τὸν ἀρχέκακο ὄφιν, δηλ. τὸ διάβολο. Ἡ Εὐρυνόμη ἀναφέρεται στὸν Ἡσίοδο, ὡς τρίτη κατὰ σειρά σύζυγος τοῦ Δία καὶ μητέρα τῶν Χαρίτων. Γενικά ὁ Ἀπολλώνιος, σύμφωνα με τὸν Vian (1974) 253, χρησιμοποιοῦ τὴ *Θεογονία* τοῦ Φερεκύδη, ποὺ ἀσκησε μεγάλη ἐπίδραση κατὰ τοὺς ἑλληνιστικὸς χρόνους, ἀντλήσε ὅμως καὶ ἀπὸ τὴ *Θεογονία* τοῦ Ἡσιόδου (βλ. παρακάτω, στ. 505-507). Πρβλ. Σ 398-399, δ 366· Ἡσιόδ. *Θεογ.* 358 καὶ 907· [Ὀρφ.] 29 Kern· Φερεκ. 7 A 11, B4 DK· Καλλιμ. ἀπ. 177.7 Pf· Πausan. 8.41.4-6, 9.35.5· Λυκόφρ. 1192 καὶ Τζέτζ. ad l· Νόννου *Διον.* 2.573-574, 8.160-161, 12.44-45· Ὠριγ. *Κέλσ.* 6.42-43· Εὐσ. *Εὐαγγ. Προπ.* 1.10.50. Βλ. ἐπίσης U. von Wilamowitz, *Der Glaube der Hellenen*, I, Darmstadt 1959³, σελ. 216.

505-507: Πρβλ. Ἡσιόδου *Θεογ.* 490-491 ... ὃ μιν τάχ' ἔμελλε βίη καὶ χερσὶ δαμάσσεια / τιμῆς ἐξελάαν, ὃ δ' ἐν ἀθανάτοισιν ἀνάξειν. Ἡ ἔκφραση βίη καὶ χερσὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν *Ἰλιάδα*, Γ 431. Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς πάλης τοῦ Κρόνου μετὰ τὸν Ὀφίωνα καὶ τῆς Ρέας μετὰ τὴν Εὐρυνόμη, πηγὴ, ὅπως καὶ παραπάνω ἀναφέρθηκε, θεωρεῖται ὁ Φερεκύδης ποὺ μιλάει γιὰ τὴ σύγκρουση τῶν στρατιῶν τοῦ Κρόνου καὶ τοῦ Ὀφίονος. Πρβλ. ἐπίσης καὶ Τζέτζη Σχόλια στὸν Λυκόφρ. 1191.

508. Ὁ στίχος παρουσιάζει ὁμοιότητα μετὰ τὸ στίχο 57 τοῦ 1ου Ὑμνου τοῦ Καλλιμάχου: ἀλλ' ἔτι παιδνός ἐὼν ἐφράσσαο πάντα τέλεια. Παρὰ τὴν ὁμοιότητα ὅμως τῶν λέξεων καὶ τῆς μορφῆς ὑπάρχει ἀντίθεση ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο. Στὸν Καλλιμάχο ὁ Δίας παρουσιάζεται ὡς νήπιος ποὺ ἔχει ὅμως τέλεια διανοητικὴ ἀνάπτυξη, ἐνῶ στὸν Ἀπολλώνιο ὅτι ἔχει ἀκόμη παιδικὴ σκέψη. Ἴσως ἢ τελευταία αὐτὴ ἀπεικόνιση νὰ ἐναρμονίζεται μετὰ τὸν ἀνθρωποφορμισμὸ τῶν θεῶν ποὺ χαρακτηρίζει ἰδιαίτερα τὸν 3ο π.Χ. αἰώνα.

509. Δικταῖον: Κατὰ τὴν παράδοση ὁ Δίας γεννήθηκε σὲ ἓνα σπήλαιον στὸ ὄρος τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, τὴν Δίκτη (βλ. Διον. Ἀλικαρν. 2.61.2,

Ἀπολλοδ. Βιβλ. 1.1
Φαιν. 33-34). Τὰ ἀε
στὸν Καλλιμάχο,
ὀνομάζει κευθμόν
μετὰ τὸ Ἰδαῖον ἀντε
Ροδ. Α 1129-1131
καὶ Nilsson, GGR

510. Κύκλωπες:
τὴν παράδοση
καὶ κατασκευῶ
κεραυνό, σὲ ἐν
δεσμὰ τοῦ Κρο
τέκνα τῆς Γῆ
ὀνόματα ποὺ
Θεογ. κυρίως

511. κῦδος ὁ
τὸν Δία, Θ
ὀλόκληρο τ
(1967) 160.

Ὅπως
κῦδος, δη
τολμαίει μ
Ὁ Ὀρφέ
τοῦ παρέ
σεβῆ πο
ἓνας λεπ
γιὰ τὴ μ
ἐκδικηθε
ἀλλὰ κ
κορμό
εἶναι, α
του τὸ

Ἀπολλοδ. Βιβλ. 1.1.6, Ἄντων. Λιβ. 19, Βεργ. *Georg.* 4.152 πρβλ. Ἀράτ. *Φαιν.* 33-34). Τὰ ἀρχαῖα σχόλια στὸν Ἀπολλώνιο ἐρμηνεύουν «*Δικταῖον*: τὸ Κρητικὸν ἔνθα ἀνετράφη ὁ Ζεὺς» (A 509 Wendel) καὶ παραπέμπουν στὸν Καλλίμαχο, *Ἰνν. εἰς Δία* 4 κ.έ., ὁ ὁποῖος παρακάτω στὸ στ. 34 τὸ ὀνομάζει *κευθμὸν Κρηταῖον*. Ὅχι σπάνια γίνεται σύγχυση τοῦ Δικταίου μὲ τὸ Ἰδαῖον ἄντρον (πρβλ. Ἀράτ. *Φαιν.* ὁ.π.· Καλλιμ. ὁ.π. στ. 51· Ἀπολλ. Ροδ. A 1129-1131, B 1233-1234, Γ 134· Διοδ. Σικ. 5.70· Ὀβιδ. *Fasti* 4.207 καὶ Nilsson, GGR I: 320-322).

510. Κύκλωπες: Ὅσον ἀφορᾷ στοὺς Κύκλωπες ὁ Ἀπολλώνιος ἀκολουθεῖ τὴν παράδοση τοῦ Ἡσιόδου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία αὐτοὶ ἦταν τεχνίτες καὶ κατασκεύασαν γιὰ χάρι τοῦ Δία τὴ βροντὴ, τὴν ἀστραπὴ καὶ τὸν κεραυνό, σὲ ἔνδειξη εὐγνωμοσύνης γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Κρόνου. Καὶ ὁ ποιητὴς τῆς *Θεογονίας* θεωρεῖ τοὺς Κύκλωπες τέκνα τῆς Γῆς, τοὺς ὀνομάζει μάλιστα Βρόντην, Στερόπην καὶ Ἄργην, ὀνόματα ποὺ ὑποδηλώνουν τὰ προαναφερθέντα ὄπλα τοῦ Δία. Βλ. Ἡσιόδ. *Θεογ.* κυρίως 139-141, 501-506.

511. κῦδος ὀπάξει: Ὀμηρικὴ κατάληξη στίχου, σὲ ἀναφορὰ πάντοτε πρὸς τὸν Δία, Θ 141, Ρ 566, Φ 570, τ 161. Ἰδιαίτερη ὁμοιότητα παρουσιάζει ὁλόκληρο τὸ ἡμιστίχιό μὲ τὸ ἀντίστοιχο ὁμηρικὸ Ρ 566· βλ. Ardzizoni (1967) 160.

Ὅπως εἶδαμε παραπάνω (στ. 467), ὁ Ἰδας μιλάει μὲ ἀλαζονεία γιὰ τὸ κῦδος, δηλ. τὴ δόξα, τὴν ἀξία καὶ δύναμη ποὺ τοῦ παρέχει τὸ δόρυ, τολμάει μάλιστα νὰ τοποθετεῖ τὸ δόρυ του πάνω καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν Δία. Ὁ Ὀρφέας ἀναφερόμενος στὰ ὄπλα τοῦ Δία τονίζει ἐπίσης τὸ κῦδος ποὺ τοῦ παρέχουν, μέσω τῶν ὁποίων μάλιστα θὰ κατακεραυνώνει κάθε δυσσεβὴ ποὺ θὰ ἀμφισβητοῦσε τὴν ἐξουσία του. Ἐδῶ διαφαίνεται, λοιπόν, ἕνας λεπτὸς ὑπαινιγμὸς, ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ Fränkel (1968) 77 κ.έ., γιὰ τὴ μελλοντικὴ τιμωρία τοῦ ὑβριστῆ Ἰδα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Δία, ποὺ θὰ ἐκδικηθεῖ τὸ φόνο τοῦ γιοῦ του Κάστορα (βλ. Πινδ. *Νεμ.* 10. 60, 71 κ.έ.), ἀλλὰ καὶ ἕνας συνδετικὸς κρικός ποὺ ἐντάσσει τὸ ἄσμα τοῦ Ὀρφέα στὸν κορμὸ τῆς ἀφήγησης τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἀσφαλῶς ὁ στόχος τοῦ αἰοῦ δὲν εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν Fränkel (ὁ.π.), μόνον νὰ προειδοποιήσει μὲ τὸ ἄσμα τοῦ Ἰδα γιὰ τὶς συνέπειες τῆς ὑβριστικῆς του συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ μὲ

τῆ θεσπέσια ἄρμονία του ἀποσκοπεῖ στό νά καταστεῖλει τήν ἔχθρα καί νά φέρει τῆ γαλήνη (πρβλ. καί παρακ. Α 569 κ.έ.). Ὁ Nelis (1992) 153-170 συσχετίζει τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ τῶν Ἀργοναυτικῶν μὲ μία ἀντίστοιχη ὁμηρικὴ εἰκόνα ἀπὸ τὴν ὄγδοη ραψωδία τῆς Ὀδύσσειας θ 266 κ.έ. (τὸ τραγούδι τοῦ Δημοδόκου μὲ θέμα τὴν περιπέτεια τοῦ Ἄρη καί τῆς Ἀφροδίτης). Πρβλ. σχετικὰ καί Glej (1996) 154 κ.έ., σμμ. 56.

515. κηληθμῶ: Ἡ λέξις σημαίνει μαγεία, γοητεία. Δύο φορές χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις στὸν Ὀμηρὸ στὸ στίχο *κηληθμῶ δ' ἔχοντο κατὰ μέγαρα σιώεντα*, λ 334, ν 2. Στὸν Πλάτωνα ἀπαντᾷ τὸ ρῆμα *κηλέω* γοητεύω, μαγεύω καί μάλιστα σὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ ἄσμα τοῦ Ὀρφέα, *κηλῶν τῆ φωνῆ ὥσπερ Ὀρφεύς*, Πρωτ. 315a 8, πρβλ. 328d 4-5 (τὸ συναντᾶμε ἐπίσης στὸν κωμικὸ Εὐπολὶ προκειμένου γιὰ τὴ χάρη τοῦ λόγου τοῦ Περικλῆ (ἀπ. 102 PGC, Kassel-Austin). Βλ. σχετικὰ Fränkel (1968) 78 καί Campbell (1971) 405-406.

θελκτύν: Οἱ κώδικες παραδίδουν τὶς γραφές *θέλκτυν*, -ην, -ον, -ιν. Ὁ A. Meineke (*Theocritus, Bion, Moschus*, Berlin 1856³) διόρθωσε σὲ *θέλκτρον*, λέξις πού ἀπαντᾷ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀπολλώνιο μόνον στὸν Σοφοκλῆ (*Τραχ.* 585) καί ἀργότερα μόνον στὸν Συνέσιον, *Ἐπιστ.* 139.3 (πρβλ. καί Ἡσύχιος θ 219). Πιθανότερη φαίνεται ἡ γραφή *θελκτύν* (ἄπαξ λεγόμενον) πού υἱοθετεῖ στὴν ἔκδοσή του ὁ Vian ἀποδεχόμενος τὴ διόρθωση τοῦ C. A. Lobeck (*Index lectionum Regismonti*, Königsberg 1836, σελ. 8). Βλ. Vian (1974) 73, σμμ. 4.

στ. 516*-520*: Μετὰ τὸ στίχο 515 σύμφωνα μὲ τὰ σχόλια (Α 516-518d. Wendel) ὑπῆρχαν οἱ ἑξῆς στίχοι στὴν «προέκδοση»:

- 516* Ἦμος δὲ τριτάτη φάνη Ἦως τῆδ' ἐπὶ νυκτι
 517* βουθυσίην Ἐκάτοιο καταυτόθι δαινυμένοισι,
 518* τῆμος ἄρ' ἐκ Διόθεν πνοιή πέσεν ὦρτο δὲ Τίφους
 519* κεκλόμενος βαίνειν ἐπὶ σέλμασι. Τοὶ δ' αἰόντες
 520* ἰθὺς ἔβαινον.

Προέκυψε τὸ ἐρώτημα ἂν οἱ στίχοι 516-518 ἔλειπαν ἀπὸ τὴν προέκδοση, ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ τὰ σχόλια ἢ ἂν ὑπῆρχαν, ἀλλὰ ὁ σχολιαστής τοὺς τοποθέτησε λανθασμένα μετὰ τὸ στ. 515 ἀντὶ μετὰ τὸ στ. 518 (ὅπως ἔκανε καί ὁ Wendel στὴν ἔκδοση τῶν Σχολίων). Ὅσοι ὑποστηρίζουν τὴν ἀποψη

αὐτὴ προβάλλουν τὸ
 κατὰ τὸν ἀριθμὸ καί
 πὸ μᾶς παραδόθηκα
 θά ἦταν ἀπότομη χ
 ὁ Fränkel (1964) 7,
 παράδειγμα ἀπὸ τ
 συζήτηση πὸς τὸ σ
 κατὰ παρόμοιο τρο
 καί στὸ Β 155-163
 σμμοσίου πὸς ἀκ
 οἱ ἄνδρες παρέμε
 ἄλλη, ὁ ποιητὴς μ
 αναφερθέντα πα
 ὕπνο τῶν ἀνδρῶ
 ρας. Ἐμπεριστα
 Fränkel (1968) 7

516. οὐδ' ἐπὶ δι
 Page) σημαίνει
 πρβλ. λατ. *dudu*
 ἀπαντᾷ συχνά
 θ 126, Ψ 690, ο
 στὰ ὁμηρικὰ ἔ
 σὲ ἀντίθεση μ
 ριόδου, ὅπου
 τοῦ ἰδίου (196
 ἐπισημαίνει π
 πὸς ἀσπάζο

Δι: Ἡ γραφ
 gr. 146) ἀντί
 πὸς προσφ
 Ἐρμῆ, στοῦ
 Δειπν. 1.28
 σπονδὲς μὲ